

ปริทรรศน์หนังสือ

ชนกนารถ บุญวัฒน์กุล

Chanoknart Boonwatthanakul

รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ชื่อเรื่อง : การศึกษาตามอัธยาศัย

ผู้เขียน : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรัรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา

ปีที่พิมพ์ : 2561

หนังสือเรื่อง การศึกษาตามอัธยาศัย โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรัรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เขียนขึ้นเพื่อเป็นการเสนอโอกาสและทางเลือก เพื่อการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองให้แก่บุคคลทั่วไป ให้ได้รับการศึกษาและเพิ่มความรู้อันเนื่องมาจากการศึกษาตามอัธยาศัยเกิดขึ้นตามวิถีชีวิต จึงเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำงาน จากบุคคล ครอบครัว สื่อ ชุมชน และแหล่งความรู้ ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา และเกิดขึ้นได้ในทุกช่วงวัย ตลอดชีวิต

ผู้เขียนได้กำหนดขอบเขตของเนื้อหาเป็น 6 บทโดยมีรายละเอียดสำคัญในแต่ละบทดังนี้คือ

บทที่ 1 แนวคิดพื้นฐานของการศึกษาตามอัธยาศัย กล่าวคือการศึกษาตามอัธยาศัยจะมีลักษณะสำคัญคือ ไม่มีระบบ ไม่มีจุดมุ่งหมาย ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียนเรียน และไม่มีการสอบ ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานศึกษาที่แน่นอน เรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้และนันทนาการ เมื่อพิจารณาในแง่ของการส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยพบว่า มีการจัดโดยบุคคลหรือองค์กรก็ได้ ในส่วนของการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยเพื่อการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการเสริมสร้างสถาบันแห่งการเรียนรู้และนำมิติภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนั้นแนวคิดและรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตจึงเป็นการจัดการศึกษาที่จัดให้กับผู้เรียนเชื่อมโยงไปสู่ชุมชนและสังคม ทั้งในสภาพจริงและสภาพเสมือน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญประกอบกับบริบทของวัฒนธรรมชุมชน และอุดมการณ์ของชุมชนและสังคมนั้น

บทที่ 2 ผู้เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย การจัดหรือส่งเสริมให้เกิดการศึกษาตามอัธยาศัยบนพื้นฐานของผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัยต้องได้รับการร่วมมือประสานกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มผู้จัด กลุ่มผู้เรียน และกลุ่มเครือข่าย องค์กรและสถาบันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย

จึงมีตั้งแต่แหล่งการเรียนรู้ใกล้ตัว ไปยังแหล่งการเรียนรู้ไกลตัว จากสังคมที่ใกล้ตัวจนถึงสังคมภายนอก ตั้งแต่สถาบันครอบครัว สื่อมวลชน แหล่งชุมชน แหล่งนันทนาการ สถาบันการศึกษา หน่วยงานบริการของรัฐ องค์กรเอกชน แหล่งทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น

บทที่ 3 เนื้อหาและประสบการณ์การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เนื้อหาในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่สำคัญคือ การมีเจตคติที่ดี การรู้หนังสือถึงขั้นใช้งานได้ การมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ การมีความรู้และทักษะในการสร้างครอบครัวให้เป็นสุข การมีความคิดเป็นวิทยาศาสตร์และเข้าใจความเป็นไปของธรรมชาติและ การมีความรู้และทักษะในการมีส่วนร่วมกิจกรรมชุมชน

บทที่ 4 แนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย การส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นภารกิจที่สำคัญที่จะต้องมีการจัดการให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมและมีความหมายอย่างชัดเจน เพื่อที่จะเชื่อมโยงการศึกษาตามอัธยาศัยเข้ากับการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ เพื่อให้ระบบของการศึกษาตลอดชีวิตเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคคลให้เจริญงอกงามอย่างแท้จริง และในขณะเดียวกันก็เป็นการเสริมสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ในที่สุด ทั้งนี้แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น สิ่งสำคัญก็คือ การประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนของสังคมให้มีบทบาทในการเป็นบุคคล หน่วยงานหรือองค์กรที่ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับคนทุกคนในสังคมไทย

บทที่ 5 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย การนำแหล่งเรียนรู้ไปใช้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น ประการสำคัญก็คือการสร้างกิจกรรมในแหล่งการเรียนรู้ ประการแรกควรศึกษารวบรวมรายละเอียดต่างๆขององค์ความรู้ในแหล่งการเรียนรู้ ตลอดจนวิธีการและแนวคิดที่เกี่ยวกับการนำเสนอความรู้จากแหล่งเรียนรู้ หรือจากผู้รู้ในแหล่งเรียนรู้ โดยการถอดองค์ความรู้จากผู้รู้และวิเคราะห์องค์ความรู้ของแหล่งเรียนรู้ ประการที่สอง ศึกษาเส้นทาง การเรียนรู้ของแหล่งเรียนรู้ อาณาเขตพื้นที่ของแหล่งเรียนรู้ ประการที่สาม ศึกษาวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายเพื่อออกแบบรูปแบบการสื่อสารและกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการด้านการเรียนรู้โดยกิจกรรมควร น่าสนใจและจูงใจผู้เรียน มีหลากหลายรูปแบบ ประการที่สี่ กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายของการเรียนรู้และวิธีการนำเสนอ ทั้งนี้ควรมีการทดลองใช้เพื่อปรับเปลี่ยนได้ตลอดเวลาเพื่อความเหมาะสมกับการเรียนรู้

บทที่ 6 บทวิเคราะห์เกี่ยวกับการศึกษาตามอัธยาศัย โดยสรุปแล้วการศึกษาตามอัธยาศัยมีความสำคัญและจำเป็นมากขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยจึงต้องมีเนื้อหาสาระองค์ความรู้ที่หลากหลายให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยพิจารณาในเรื่องของแต่ละช่วงวัย และเรียนรู้ร่วมกันระหว่างวัย รวมทั้งพิจารณาถึงบริบททางสังคม ชุมชน และควรจัดในลักษณะที่เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนร่วมกัน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการ วิถีชีวิต และปัญหาของแต่ละชุมชนซึ่งมีความหลากหลาย เช่น วิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น และวิถีชีวิตชุมชนเมือง เป็นต้น เพื่อให้เป็นเครือข่ายการเรียนรู้และเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน

จะเห็นได้ว่าหนังสือเล่มนี้ให้ความรู้เรื่องการศึกษาตามอัธยาศัยในมุมมองที่น่าสนใจและน่าศึกษาอย่างยิ่ง ผู้อ่านจะได้มีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีหลากหลายในสังคมไทย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ

บรรณานุกรม

วรัรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา. (2561). *การศึกษาตามอัธยาศัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.